

renc az 1929—1933-as gazdasági válságról írt tanulmányt; az ellenzék ettől kezdve tölt be Makó életében aktív, irányító és befolyásoló szerepet. *Polányi Imre* az 1920-as évek és a II. világháború társadalmi-politikai eseményeit boncolgatja. Összefoglalóan megállapít-

hatjuk: a kötetet a tudományos feldolgozás igényessége, magas színvonala nemcsak helyi, de országos viszonylatban is igen értékessé teszi. (*Makó Városi Tanács és a Kossuth Könyvkiadó kiadása 1969.*)

BŐR LÁSZLÓ

KELEMEN JÁNOS*: MI A STRUKTURALIZMUS?

Ha létezik nagy fa, melybe egy fiatal filozófus vághatja fejszéjét, akkor az a strukturalizmus. Főleg ha a *mi?* kérdésre kíván választ adni. Az sem ébreszt föltétlen bizalmat, ha a fenti kérdés egy vékony kis kötet címéül olvasható. Az ember elkészül a szimplifikációra, de legalábbis a terület nagy részének elhanyagolására.

Kelemen János azonban szerencsésen nyúl ehhez a hatalmas anyaghoz. Biztos, avatott kézzel válogat benne. Fontos és nagy területeket (pl. az angolszász iskolák) éppen csak említ, de mindez nem válik kárára könyvének. Már-már szokatlannak nevezhető koncepciózussággal választja ki a számára legfontosabb kérdéseket és reprezentánsokat a strukturalizmus történetéből.

A kötet elején rövid, de igen hasznos áttekintést ad a polgári és marxista filozófia fejlődésének néhány vonásáról. Felteszi a kérdést: mi a strukturalizmus? Módszer vagy ideológia? Az újabb polgári filozófiák tudományos és világnézeti vonatkozásaiból — az irracionalizmus és a pozitívizmus, valamint a neokantianizmus (alapelv: a társadalomtudományok abszolút autonómiája a természettudományokkal szemben) jellemzőiből — és az objektív társadalmi folyamatokból magyarázza a strukturalizmus kialakulásának ideológiai-tárgyi feltételeit.

A következőkben a nyelvészeti strukturalizmust vizsgálja, mint az ideológiai vonatkozások metodológiai alapvetését, ezzel indokolttá téve egy viszonylag ismert témakör relatív terjedelmességét. Saussure, a Prágai Nyelvészeti Kör, a Koppenhágai és Bécsi Kör; Jakobson, Hjelmslev és Carnap munkásságán mutatja be az ekkor még szcientista-metodista, később ideológiai faktorrá váló tényezőket és koncepciókat. Jellemzőik: a szinkron vizsgálat domináns volta, a diakrónia háttérbe szorítása; a terminusok közti relációk abszolutizálása az

elemek felett; valamint a nyelvészeti rendszer extrapolációja más társadalomtudományokra, amely végül is az ideológia forrásául szolgált.

A szociológiai strukturalizmust Lévi-Strauss munkásságában elemzi, a nyelvészeti fogalmak átvételétől (alapja: a lingvisztika tárgya univerzális, homológ az etnológia tárgyával és általánosan elismert alapelvekkel rendelkezik) a társadalmi haladás kérdésének tárgyalásáig (a fejlődés elve helyére a kombinatorika kerül). Végül *A strukturalista ideológia* főcímmel Michel Foucault „episztemológiai strukturalizmusát” ismerteti, ahol az episztemé — mint „ismeretelméleti diszpozíció — a történettudomány alapvető kategóriájává, meghatározó elvévé válik.

Kelemen János kötete kétségtelenül jó könyv. Bár tárgyának egyes nagy és jelentős területeit éppen csak említi, a címben feltett kérdésre — illetve annak egy igen fontos vonatkozására — maradéktalanul válaszol. Mi a strukturalizmus? — ideológia! És ez a válasz nemcsak konklúzióiban, meggyőző összevetéseiben található. Koncepciózussága, filozófiai áttekintése révén könyve mintegy a strukturalizmus „struktúráját” adja, melyből a válasz nyilvánvalóvá válik.

A könyvnek kétségtelenül vannak hiányosságai is, amit — reméljük — még pótolni fog könyvkiadásunk. Hiszen ezen hiányosságok nem a szerzőn, hanem a szűkre szabott terjedelmén múltak. Sok olyan felvetett, de a strukturalizmus által nem, vagy csak hiányosan megválaszolt kérdéssel találkozhatunk e könyvben, melyet ugyan a marxista filozófia a maga módján megoldott, de ahol a két filozófia — illetve a strukturalista metodológia és a marxizmus — szintézise biztató eredményességgel jelentkezhetne, főként a konkrét jelenségek árnyaltabb, ezakt megközelítése (pl. a történeti haladás kérdései) terén. (*Kossuth Könyvkiadó 1969.*)

* Kassai Kelemen János (A szerk.)